

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ
ÜZEYİR HACIBƏYLİ ADINA BAKI MUSİQİ AKADEMİYASI

**Cavanşir Quliyevin mahnı yaradıcılığında fortepiano
müşayiətinin ifaçılıq təhlili**

Ali və orta ixtisas musiqi məktəbləri üçün metodik vəsait

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
.....il tarixli nömrəli əmri ilə
təsdiq edilmişdir

BAKI-2016

Tərtibatçı:**İbrahimova Nərmin Aydın qızı**

sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, Bakı Musiqi Akademiyasının baş müəllimi

Elmi redaktor – O.H.Abasquliyev

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi,
professor

Rəyçilər:

1. E.Ə.Hüseynova

Sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti, “Musiqi sənəti” fakültəsinin dekanı, dosent

2. G.A.Əcəlova

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar müəllimi,
Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası,
“Konsertmeyster ustalığı” kafedrasının professoru –

MÜNDƏRİCAT

Giriş	4

MAHNILAR

“Azərbaycan mənimdir”	5
“Yaşıl ağac”	7
“Aman, dağlar!”	10
“Sevgi nəğməsi”	12
“Ah, Vətən!”	14
“Azərbaycan-Türkiyə”	15
“Gəl, gəl.....”	18
İstifadə olunmuş ədəbiyyatın siyahısı.....	20

GİRİŞ

Mahnı janrı vokal musiqisinin ən geniş yayılmış istiqamətlərindən biridir. Bu janrın istər xalq, istərsə də müəllif yaradıcılığında mühüm yer tutmasının bəlli səbəbi – geniş kütlə arasında asanlıqla qavranılaraq, sevilməsindən qaynaqlanır. Şifahi xalq yaradıcılığı peşəkar musiqiçilərimizin ilham mənbəyinə çevrilir, xalq mahnılarının elementlərinə bəstəkar yaradıcılığında istinad olunur, geniş populyarlıq qazanmış müəllif mahnıları isə öz növbəsində folklorlaşır.

Bəstəkar yaradıcılığına da xüsusi sevgi qazandıran janrlardan biri şübhəsiz ki, mahnılardır. Geniş dinləyici kütləsi tərəfindən daim rəğbətlə qarşılanan müxtəlif mövzu və səpkili mahnılar həm tədris prosesində, həm də səhnədə çox zaman fortepiano alətinin müşayiəti altında təqdim olunur. Tədris prosesində mahnı janrına müraciət olunması, tələbələrin konsertmeyster məharətinin, bu sahədə qazanılan bacarıq və sərişlərinin daha da püxtələşdirmək məqsədinə xidmət edir.

Mahnı janrının ifasında konsertmeysterin intuitiv yanaşması, tarazlığı düzgün müəyyənləşdirilməsi yaradıcı tandem uğurunu təmin edir. Konsertmeyster fəaliyyəti daim uyğun ifadə vasitələrinin axtarışı ilə səciyyələnir. Konsertmeyster üçün zəruri olan daha bir peşəkar keyfiyyət ritm duyumunun, iti təfəkkürün, dinləmə və eşitmə qabiliyyətinin yüksək səviyyədə olmasıdır.

Müşayiətin daha keyfiyyətli, ifadəli və bitkinliyinə nail olunması üçün konsertmeyster ifa etdiyi bəstəkarın yaradıcılığına bələd olmalı, onun estetik baxışları haqqında məlumatlanmalıdır. İfaçı müəllifin yaradıcılıq istiqaməti, üstünlük verdiyi üslub və janrlar, özünəməxsus dəst xətti, müşayiətin faktura xüsusiyyətləri haqqında anlayış qazanmalıdır.

Bu baxımdan, fərqli mövzu və müxtəlif xarakterli mahnılar ərsəyə gətirmiş Cavanşir Quliyevin yaradıcılığı öz rəngarəngliyi,

geniş palitrası ilə seçilir. Görkəmli Azərbaycan bəstəkarı Cövdət Hacıyevin yetirməsi və layiqli davamçısı olan C.Quliyevin mahnı yaradıcılığı parlaq və zəngin emosional sferaya, ovqat və hislərin geniş diapozonuna malikdir. Bəstəkara məxsus mahnıların obraz və məzmununun ifadəsində fortepiano partiyası xüsusi önəm kəsb edir. Müşayiət faktura, harmonik çalarların rəngarəngliyi sayəsində mahnının əsas aparıcı qüvvəsinə çevrilir. Məhz bu səbəbdən, konsertmeyster fərqli musiqi obrazlarını izhar etmək üçün geniş spektri əhatələyən ifaçılıq vərdişi və bacarıqlarına malik olmalıdır.

C.Quliyev mahnılarında müxtəlif müşayiət növlərinə müraciət edir. Burada, harmonik fiqurasialı, qarışıq növ müşayiət, bas və akkordların əvəzlənməsi, vokal partiyanın müəyyən səslərini daxil edən müşayiət tiplərinə rast gəlinir. C.Quliyevin mahnıları konsertmeysterin üzərinə fərqli ifaçılıq məqsəd və vəzifələrini irəli sürür. Buraya ilk növbədə xalq musiqisinin ritm və intonasiyaları haqqında anlayış qazanılması, incə musiqi duyumu və ritm hissəsinin olması aiddir. C.Quliyev mahnıların müşayiətində harmonik fiqurasiaları özünəməxsus şəkildə tətbiq edərək, musiqinin ifadəliliyinə nail olur.

C.Quliyevin mahnı yaradıcılığına hislərin səmimi ifadəsi, melodik obrazların parlaqlığı, milli intonasiyalardan qaynaqlanma, bəstəkarın fərdi üslubu, musiqi obrazlarının rəngarəngliyi kimi xüsusiyyətlər xasdır. Bəstəkarın müraciət etdiyi şeirlər Z.Quliyeva, B.Vahabzadə, D.Mustafayev, H.Baxış, R.Rövşən və digərlərinin qələminə aiddir.

**Cavanşir Quliyevin mahnı yaradıcılığında fortepiano müşayiətinin rolu və onun ifasına dair metodik tövsiyələr
“Azərbaycan mənimdir” mahnısı**

C.Quliyevin 2000- ci ildə ərsəyə gətirdiyi “Azərbaycan mənimdir” mahnısı Z.Quliyevanın sözlərinə bəstələnmişdir.

Mahnının quruluşu bitkinliyi və dəqiqliyi ilə fərqlənir. Mahnının əsas mövzusu insanın Vətənə olan məhəbbətini ifadə edir. Müşayiət maraqlı harmoniya sayəsində melodik xəttin dolğun səslənməsinə zəmin yaradır. Mahnının maraqlı xüsusiyyətləri həm də ifadəli müşayiət, melodiyanın dinamik rəngarəngliyini ehtiva edir.

Allegro moderato tempində bəstələnmiş mahnı səkkiz xanəni əhatələyən fortepiano partiyasının girişi ilə başlayır. İlk xanələr konsertmeysterə mahnını düzgün ovqata kökləmək imkanını verir. Sol əldə ifa olunan akkordlar yalnız harmonik fon yaradır. Sağ əldə səslənən melodiya pianoçunu bir tərəfdən dəqiq ritmə dayaqlanmağa, digər tərəfdən isə mövzunu temp və ritmik çərçivədə sərbəst ifadə etməyə sövq edir. **Nümunə 1**

Fakturanın beşinci xanədən oktavalarla əvəzlənməsinə rəğmən, ritmik struktur giriş hissəsində olduğu şəkildə təkrarlanır. Yalnız sol əlin harmonik fonu digər müşayiət növü – bas və akkordların əvəzlənməsi şəkilində təqdim olunur və bunun sayəsində faktura daha dolğun səslənir. Oktavalarla keçid alan mövzu bəstəkarın forte dinamik qeydi ilə müşayiət olunur. Konsertmeysterin sol əlin oktavalarına dayaqlanaraq üçsəsləli akkordları yumşaq toxunuşla ifa etməsi maraqlı harmonik fon yaradır. Sağ əldə ifa olunan mövzu üzərində bəstəkarın dəqiq və maraqlı liqa qeydlərinə rast gəlinir. Bu isə pianoçuya daha dəqiq frazalama imkanını yaradır.

Mahnının vokal partiyası milli koloriti təzahür edərək, melodiyanın bədii mətnlə tam həmahəngliyini yaradır.

Vokal partiyasının müdaxiləsi fortepiano partiyasını müşayiət karakterli faktura ilə əvəzləyir. Yəni, sol əldə səslənən punktir ritm, sağ əlin təkrarlanan üçsəslə akkordları ilə birgə müşayiət mövqeyində qərarlaşır. Bu xanədən etibarən konsertmeysterin vokal partiyayı dinləmək və izləmək bacarığına ehtiyac yaranır. Vokal partiyanın ilk notlarından konsertmeyster düzgün səs balansını tapmalıdır. Yəni, mezzo forte qeydi nisbi xarakter daşıyaraq, vokalçının səs imkanları ilə uzlaşdırılmalıdır. Eyni harmoniyanın səslənməsi səbəbindən, konsertmeyster pedalı xanə daxilində sərbəst şəkildə istifadə edə bilər. **Nümunə 2**

The image shows a musical score for a vocal piece. It consists of two staves: the top staff is labeled 'Canto' and the bottom staff is labeled 'Pno.'. The key signature has three flats (B-flat, E-flat, A-flat) and the time signature is 2/4. The piano accompaniment features a complex rhythmic pattern with triplets and a steady bass line. The vocal line includes trills and triplet markings.

Mahnının son xanəsində pianoçunun bravur ovqatlı qammavari ifası səslənir.

“Yaşıl ağac” mahnısı

C.Quliyevin “Yaşıl ağac” mahnısı 1993-cü ildə Ramiz Rövşənin sözlərinə bəstələnmişdir. Mahnı Allegro moderato tempindədir. Əsərin maraqlı xüsusiyyətlərindən biri fortepiano partiyasına ayrılmış kifayət qədər geniş – 26 xanəni əhatələyən giriş bölümüdür. Bu halda mahnı haqqında yaranan ilkin təəssüratın məsuliyyəti konsertmeysterin üzərinə düşür. Ritmik struktur müəyyən qədər mürəkkəbdir. Konsertmeyster ilk 26 xanənin ifasında giriş hissəsinin bütövlüyünə nail olmalı, ifa konsepsiyasını

düzgün müəyyənləşdirməlidir. Pedal mütləq şəkildə eşitmə qabiliyyəti ilə tənzimlənməli və son dərəcədə ehtiyatla istifadə olunmalıdır.

Nümunə 3

Allegro moderato ♩=122

Canto

Allegro moderato ♩=122

Piano

mf

3

3

3

3

İlk baxışdan sadə təssüratı doğuran faktura, əslində ifaçının qarşısına heç də bəsit olmayan – bədii məramı gerçəkləşdirmə məqsədinin irəli sürür. Konsertmeysterin daha uğurlu təfsiri üçün milli köklərə bağlılığı, xalq musiqisi haqqında anlayış qazanması zəruridir.

9-cu xanədə sol əlin akkordları yumşaq tuşə və yüngül staccatoda ifa olunan harmonik fon yaratmalıdır. Sağ əlin melodiya keçidi ifadəli və intonasiya cəhətdən səlis səslənməlidir.

Nümunə4

Canto

Pno.

mf

3

3

3

3

3

51-ci xanədən müşayiətinin müəyyən dəyişikliyə məruz qalan solo keçidi yer alır. Bu keçid konsertmeyster tərəfindən mahnının ümumi inkişafına uyğun şəkildə ifa olunmalıdır. Pianoçu mahnının ümumi ovqatına münasib təfsir həllini təqdim etməlidir.

Belə ki, konsertmeyster eyni mahnımı fərqli vokalçılara müşayiət etdiyi təqdirdə, fortepiano partiyasını mütləq şəkildə müğənninin ifa tövrünə uyğunlaşdırmalıdır. Buraya həm səslenmənin tarazlığı, həm dinamika, həm də ifa tandemi aid edilə bilər. Bütün sadalanan peşəkar keyfiyyətlər toplusu pianoçunun səriştə səviyyəsini müəyyənləşdirməyə yardım edir.

Fortepiano partiyasının üçüncü solo keçidi 111-ci xanədən başlayaraq dinamik yüksəliş nöqtəsinə yetişir. Lakin bu yüksəliş heç bir halda mahnının ümumi əhval-ruhiyyəsi ilə təzad təşkil etməməlidir. **Nümunə 5**

The image shows a musical score for Nümunə 5. It consists of two parts: Canto and Pno. The Canto part is a single staff with a treble clef, showing a series of rests. The Pno. part consists of two staves (treble and bass clefs). The Pno. part features a complex rhythmic pattern with triplets and sixteenth notes, marked with '3' and '6'.

Vokalçılardan bəzən tempdən cüzi yayınmaları, həmçinin milli zəminə əsaslanan özünəməxsus boğazlarını izləmək bacarığı konsertmeysterdən yüksək peşəkarlıq, həssaslıq və duyum tələb edir.

“Yaşıl ağac” mahnısının son 7 xanəsi yenidən konsertmeysterin ifasında təqdim olunur. Bu dəfə sağ əlin tremolonu xatırladan sekstol fiqurasiyası, sol əldə səslenən mövzunun önəmini qabartmağa yardım edir. **Nümunə 6**

The image shows a musical score for Nümunə 6. It consists of two parts: Canto and Pno. The Canto part is a single staff with a treble clef, showing a series of rests. The Pno. part consists of two staves (treble and bass clefs). The Pno. part features a complex rhythmic pattern with sixteenth notes and triplets, marked with '6' and '3'.

“Aman, dağlar!” mahnısı

Cavanşir Quliyevin 1990-cı ildə Hafiz Baxışın sözlərinə bəstələdiyi “Aman, dağlar!” mahnısı doğma Azərbaycanın qeyri-adi təbiətinin, onun bənzərsiz gözəlliyinin tərənnümünə həsr olunmuşdur. Mahnı həlim Moderato tempində, bir az qəmgin əhval-ruhiyyəyə kökləyən re minor tonallığında bəstələnmişdir.

Mahnının giriş hissəsi eyni musiqi frazasının dinamik və registr dəyişikliyinə məruz qalaraq təkrarlanan, səkkiz xanəni əhatə edən ifası ilə başlanır. Səkkiz xanə bitkin musiqi cümləsi baxımından dörd xanəyə bölünür. Hər iki əldə müəllifin legato qeydlərinə dəqiq riayət olunması, melodik xəttin düzgün ifadəsini təmin edir. Mahnının ilk notlarının ifasında nəzərdə tutulmuş forte nüansının dəqiq çaları mahnının ovqatına mütənasib olmalıdır. Konsertmeyster səslənmə seçiminin nə kobud, nə də solğun olmasına yol verməməlidir. Mövzunun 5-ci xanədən keçid alan təkrarının mezzo forte dinamik çalarında ifa olunacağını nəzərə alsaq, forte nüansının ifası da məhz yuxarıda qeyd olunan mezzo forte dinamik işarəsinə nisbətə müəyyənləşdirilməlidir. Konsertmeysterin pedaldan ehməl və az istifadə etməsi məqsədəuyğundur. **Nümunə 7**

The image shows a musical score for the song "Aman, dağlar!". It consists of two staves: a vocal line labeled "Canto" and a piano accompaniment labeled "Piano". The vocal line is in a treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a time signature of 4/4. The piano accompaniment is in a bass clef with the same key signature and time signature. The piano part begins with a dynamic marking of *mf* (mezzo-forte). The score shows the first few measures of the piece, with the piano part providing a rhythmic and harmonic foundation for the vocal line.

© Cavanşir Quliyev Seçilmiş mahnılar - Javanshir Guliyev Selected songs

Mahnının 9-cu xanəsində vokal partiya daxil olur. Bu xanədən etibarən fortepiano sırf müşayiət funksiyasını yerinə yetirir. Müşayiət fakturasını dalğavari və aramlı səs axını səciyyələndirir. Konsertmeysterin təkan nöqtəsi olaraq bas

notlarına dayaqlanması tövsiyə olunur. Müəllifin legato qeydi müşayiətin daha da rabitəli səslənməsinin təminatçısıdır.

Nümunə 8

Canto

kar - van ke - çər Bö-lük bö - lük

Piano

simile

“Aman, dağlar!” mahnısının son üç xanəsi rit. qeydinə istinadən ifa olunur. Bu xanələrdə də konsertmeyster tempin ləngiməsini məhz vokalçının ifa və yaradıcı yanaşmasına uyğun gerçəkləşdirməlidir. Nümunə 9

Canto

Ö - tən çağ - lar.

Piano

rit.

Ümumilikdə, mahnıların müşayiəti – konsertmeysterə vokal partiyanın bütün incəliklərinə təfərrüatı ilə bələd olmağı, qısa ölçülü notları musiqi duyumu və eşitmə qabiliyyəti vasitəsilə izləmək bacarığının aşılmasını təlqin edir. Belə ki, solo ifaçı kimi uğur qazanmış pianoçunun vərdiş və bacarıqları, onun konsertmeyster fəaliyyətində də müvəffəqiyyət qazanacağına zəmanət vermir. Bu fəaliyyət sahəsində musiqi duyumu, dinləmək

və izləmək qabiliyyəti, tərəf müqabilinə həssas yanaşma kimi keyfiyyətlər toplusu hədəf nöqtəsinə çevrilir.

“Sevgi nəğməsi”

Cavanşir Quliyevin mahnı yaradıcılığının nisbətən erkən dövrünə təsadüf edən “Segvi nəğməsi” 1977-ci ildə Dilsuz Mustafayevin sözlərinə bəstələnmişdir. Mahnı Iya minor tonallığında, Moderato tempində yazılmışdır. Mahnı bəstəkarın dəst xəttinə səciyyəvi olan, fortepiano partiyasının səkkiz xanəlik girişi ilə başlanır. Sağ əldə ifa olunan ikili tersiya elementinin rabitəli səslənməsinin əldə edilməsi üçün pianoçu ilk növbədə münasib və rahat applikaturanı müəyyənləşdirməlidir. Əsərin ritmik strukturu aydın və sadə olaraq, ifaçı üçün heç bir çətinlik doğurmur. Sol əldə ifa olunan bas oktavaları bütöv not uzunluğundadır. Oktava və digər akkordların ifasında sıçrayışın mövcudluğu, bütöv notların xanə daxilində davamlı səslənməsinə maneə yaradır. Bu təqdirdə pianoçu bas oktavalarının dərin səslənməsinə nail olmalı, pedalı diqqətli şəkildə tənzimlənməlidir. Məhz ilk 8 xanə dinləyicidə bədii təəssüratın yaranmasına istiqamətləndirilməlidir. **Nümunə 10**

Canto

Moderato ♩=90

Moderato ♩=90

Piano

Vokal partiyanın daxil olduğu 9-cu xanədə müşayiətin not mətni pianoçu tərəfindən təhlil edilməlidir. Bu xanələrin əsas dayağ nöqtəsi bas və sağ əldə ifa olunan, xanə boyunca səslənən yarım notlardır. Bu mahnıda da fortepiano partiyası sırf müşayiət rolunu icra edir, yəni vokal partiyanın imitasiyası müşahidə olunmur. Xanə daxilində eyni harmoniyanın davamlı surətdə səsləndiyi səbəbindən pedaldan nisbətən sərbəst şəkildə istifadə olunması mümkündür. **Nümunə 11**

© Cavanşir Quliyev Seçilmiş mahnılar - Javanshir Guliyev Selected songs

Mahnı boyunca harmonik fonun dəyişməsinə rəğmən, ritmik struktur eyni qaydada sərgilənir və heç bir dinamik inkişaf müşahidə olunmur. Fakturanın sadəliyi və monotonluğu müşayiəti bütövlükdə vokal partiyanın melodik xəttinə tabe edir.

Mahnının axıncı xanəsi *f* və *ff* dinamik ahəngində səslənərək bir qədər sərt sonluqla bitir. **Nümunə12**

“ Ah, Vətən” mahnısı

Cavanşir Quliyevin mahnı yaradıcılığında vətənpərvərlik, ana yurdun əsrarəngiz təbiətini vəsf edən mövzular müstəsna yer tutur. 1995-ci ildə Almas Yıldırımın sözlərinə bəstələnmiş “Ah, Vətən!” bəstəkarın bu qəbildən olan daha bir mahnısıdır. Mahnı əzmkar əhval ruhiyyədə bəstələnmişdir. Bu mahnıda da bəstəkar fortepiano partiyasının girişinə 8 xanə ayırır. Allegro moderato tempi mahnının ritmik nəbzinin qorunmasını şərtləndirir. Mahnı altı səkkizlik ritmində yazılmışdır. Sağ əlin ifası ilə başlanan otuz ikilik notların hərəkət axını konsertmeysterin ifasında yüngül, intonasiya cəhətdən səlis, təfsir baxımından isə bitkin səslənməlidir. Nümunə 13

Canto

Allegro moderato $\text{♩} = 55$

Piano

Allegro moderato $\text{♩} = 55$

Sol əldə səslənən səkkizliyin ritmik fiqurası dayaq rolunu icra edir. Sağ əldə səslənən melodiyanın qısa ölçülü notlardan ibarət olması pedaldan istifadə imkanını minimal dərəcəyə endirir. Nümunə 14

Canto

Pno.

Mövzunun ikinci keçidi cüzi dəyişikliyə məruz qalaraq, növbəti dəfə akkordların ifasında səslənir. Konsertmeyster akkordların ifasında səslənmənin dolğunluğuna nail olmalıdır.

Vokal partiyanın girişi 9-cu xanəyə təsadüf edir. Müşayiətin sağ əli dördsəslili akkord və oktavalardan, sol əl isə hərəkət dinamikasını yaradan altı səkkizlik fiqurasiyasını ifa edir. Sağ əldə səslənən uzun ölçülü notları, akkodlar və sol əlin musiqi mətninə nisbətən yüngül toxunuşla ifa etmək məqsədəuyğundur. Mahnının mövzu və ideyasının gerçəkləşdirilməsi üçün tətbiq olunan tuşe, pedal bəstəkarın üslubuna zidd olmamalıdır. İfade vasitələri, intonasiya, tembr yönümü, uyğun ifa üsullarının axtarışı konsertmeysteri üzərinə düşən yaradıcı vəzifələrdəndir.

“Azərbaycan-Türkiyə” mahnısı

C.Quliyev yaradıcılığında vətənpərvərlik mövzusunun daha bir bariz nümunəsi 1996-cı ildə görkəmli Azərbaycan şairi Bəxtiyar Vahabzadənin sözlərinə yazılmış “Azərbaycan-Türkiyə” mahnısıdır.

Mahnı Allegro moderato tempində yazılaraq, qətiyyətli əhval ruhiyyəni tərənnüm edir. Sol əldə davamlı şəkildə səslənən tremolonun ifası forte nüansında nəzərdə tutulmuşdur. Tremolonun davamlı ifası zamanı pianoçu bilək nahiyəsini gərginlikdən tamamilə azad etməlidir. Sağ əldə səslənən tersiya ahənginin ifasında isə konsertmeyster frazalamaya məxsusi diqqət ayırmalıdır. Fortepiano partiyasının təfsirində konsertmeyster harmonik keçidləri dinləməli, tersiya elementinin yuxarı səslərinin qabarıq ifasına önəm verməli, bəstəkar məramının, emosional əhvalın çatdırılmasına səy göstərməlidir.

Nümunə 15

The image shows a musical score for a piece titled 'Nümunə 15'. It consists of two parts: 'Canto' and 'Piano'. Both parts are marked with the tempo 'Allegro moderato' and a metronome marking of quarter note = 100. The Canto part is written on a single staff with a treble clef. The Piano part is written on two staves, with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The piano part begins with a forte (f) dynamic and features a rhythmic accompaniment of eighth notes in the right hand and chords in the left hand.

Vokal partiyanın müdaxilə etdiyi xanədən başlayaraq, bəstəkar müşayiətin bas və akkordların əvəzlənməsi tipinə müraciət edir. Bu məqamdan etibarən vokal partiyaya mənsub melodik xətt və müşayiət qarşılıqlı dialoq yaradır.

Konsertmeyster müşayiət edərkən daim iki yaradıcı məqsədi – ştrix və artikulyasiya üsullarını nəzərində saxlamalıdır. Hətta mahnıda minimal sayda rast gəlinən ştrix qeydlərinə rəğmən, müşayiət vokal partiya ilə vəhdətdə məzmunun gerçəkləşməsinə xidmət etməlidir.

Fortepiano partiyasında müəllifin qeyd etdiyi mezzo forte nüansı musiqinin obraz və məzmununa istinadən müəyyənləşdirilməlidir. Müşayiət fakturası mahnının bünövrəsinin təşkil edir. Mahnının ifasında dinamik balans yenə də ön plana çəkilir. Müşayiətin əsasən harmonik və ritmik dəstək rolunu oynamasına baxmayaraq, konsertmeyster fəaliyyəti əsərin uğurlu təqdimatında heç də ikincidərəcəli mövqe tutmur.

Təhlil olunan mahnının ifasında pianoçu müğənninin fərdi yaradıcı imkanlarını nəzərə almalıdır. Konsertmeysterin peşəkarlığı müğənninin nəfəs ehtiyatını duyma bacarığını da təxmin edir. Bu vokalçının həm fiziki imkanları, həm də psixoloji durumu və hazırlığından asılıdır. Belə ki, vokal partiyanın melodik xəttində rast gəlinən uzun notların ifasında konsertmeyster məxsusi həssaslıq və duyum nümayiş etdirməlidir.

Müşayiət fakturasının bas notları təkən nöqtə olaraq, harmoniyanın fundamentini, ladin bünövrəsini təşkil edir. Məhz bu səbəbdən aydın səslənən bas oktavalarının sayəsində müğənni melodik xəttin harmoniyasını daha yaxşı hiss edir, bas oktavaları isə öz növbəsində mahnının metroritmik “bələdçisi” vəzifəsini icra edir.

Konsertmeyster mahnının ifasında pedallama məqamını öncədən təfərrüatı ilə düşünməlidir. Belə ki, yersiz istifadə olunmuş pedal, müğənninin ifa etdiyi musiqi frazası ilə dissonans yarada bilər. Mahnıda rast gəlinən pauzalara da konsertmeyster məsuliyyətlə yanaşmalı, ritmik şəkilin qorunması üçün temp ləngimələrinə yol verməməlidir.

Mahnının ritmik şəkli konsertmeyster və müğənnini istiqamətləndirən ritmik bünövrədir. Bu səbəbdən, konsertmeyster mahnının xarakterinin təlqin etdiyi ritmi dəqiqliklə ifa etməyə müvəffəq olmalıdır.

Konsertmeyerin müəyyənləşdirdiyi səs balansı müğənninin vokal imkanlarını üstələməməli, yaxud əksinə, həddən artıq solğun olmamalıdır.

Mahnının son 8 xanəsinin ifası yenidən fortepiano partiyasının öhdəsinə buraxılır. Bu epizod müşayiət hissəsi ilə müqayisədə daha parlaq – f dinamik çalarında səslənməlidir. Bu epizodun giriş hissəsindən fərqi bəstəkarın meno mosso qeydi və son xanənin qammavari passajıdır. **Nümunə 17**

The image shows a musical score for a vocal and piano piece. The top staff is labeled 'Canto' and the bottom staff is labeled 'Piano'. The tempo is marked 'meno mosso'. The Canto part has a vocal line with a 'yo!' exclamation. The Piano part has a complex rhythmic accompaniment with chords and single notes. The score is divided into two measures by a double bar line.

“Gəl, gəl” mahnısı

Cavanşir Quliyev mahnı yaradıcılığında lirik poeziyaya kifayət qədər çox müraciət etmişdir. 1993-cü ildə bəstəkarın Bəxtiyar Vahabzadənin sözlərinə bəstələdiyi “Gəl, gəl” mahnısı bu məcraya məxsus melodik, ahəngdar və özünəməxsusluğu ilə fərqlənən musiqi nümunələrindəndir.

Mahnı 8 xanə boyu davam edən fortepiano partiyasının girişi ilə başlanır. Lirik mahnı janrı üçün ənənəvi olan Andante moderato tempindədir. Sol əldə ifa olunan altı səkkizliyə ritmik dayaq və çərçivə rolu ayrılır. Bəstəkarın forte dinamik qeydi müəyyən qədər narahat, həyəcanlı əval-ruhiyyə yaradır.

Nümunə 18

Andante moderato ♩ = 50

Canto

Andante moderato ♩ = 50

Piano

f

Mövzunun ikinci keçidi faktura dəyişikliyi ilə müşahidə olunur. Sağ əldə səslənən mövzunun oktavalarla ifasında rast gəlinən kiçik liqa qeydləri, səslənmənin tam rabitəliyini istisna edir. Bu faktura tədricən artan həyəcanın təzahürüdür.

Vokal partiyanın daxil olması ilə fortepiano müşayiəti bəstəkarın özəl dəst-xəttinə xas harmoniyaları sərgiləyir. Vokal partiyanın girişini hazırlayan xanədə pianoçu səs dinamikasını zəiflədərək solo partiyaya uyğunlaşdırmalıdır. Pianoçu harmonik fonun səslənməsində sağ əldə ifa olunan uzun ölçülü notların ahənginə

xüsusi diqqət ayırmalıdır. Bu xanələrdə müğənninin not mətnindən cüzi yayınmalarını pianoçu həssaslıqla izləmədiyi təqdirdə, ansambl uyğunsuzluğunun baş verməsi qaçılmazdır. Konsertmeysterin üslub hissini olmasa da vacib şərtlərdəndir.

Bəstəkar bu mahnıda fortepiano partiyasının keçidlərini genişləndirməsi müşahidə olunur. Fakturada həm oktava, həm akkord, həm də qammavari passajlara rast gəlinir. **Nümunə 19**

Canto

Pno.

Fakturanın rəngarəngliyinə rəğmən, konsertmeyster ansamblı müşayiət funksiyasını yerinə yetirdiyini daim nəzərdə saxlamalı, vokal partiyını peşəkarcasına təqib etməyə nail olmalıdır. Müşayiətin ifası mahnının məzmun kontesktindən qaynaqlanmalıdır.

Mahnıda rast gəlinən dinamik nüanslar mezzo forte, forte və ff arasında dəyişir. Bəlli olduğu kimi, müşayiətə məxsus forte dinamik qeydinin xarakteri nisbi xarakter daşıyır.

Mahnının son üç xanə üzərində bəstəkarın rit. qeydinə rast gəlinir. Bu ritenuto işarəsi müğənninin nəfəs imkanlarını nəzərə alaraq tənzimlənməlidir. Mahnıda izlənilən yeganə piano dinamik nüansı son xanəyə təsadüf edir. Məhz bu məqam müşayiətin maraqlı təfsir və gözlənilməz sonluqla bitməsini şərtləndirir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyatın siyahısı

1. Живов Л. Подготовка концертмейстеров-аккомпаниаторов в музыкальном училище// Методические записки по вопросам музыкального образования М.,1966.
- 2.Крючков Н. Искусство аккомпанемента как предмет обучения. Л.:Музгиз, 1961.
- 3.Люблинский А. Теория и практика аккомпанемента. Методические основы. Л.:Музыка; 1972.
- 4.Переверзев Н. Исполнительская интонация. М.: Музыка 1989.
5. Поздняков А.Б. Дирижер-аккомпаниатор //Институт им. Гнесиных. М.. 1975.
6. Рабинович Д.А. Исполнитель и стиль. М., 1981.
7. Фейнберг С.Пианизм как искусство. М., 1969.
8. Шендерович Е.М. Об искусстве аккомпанемента // С.М., 1969, № 4
9. Шендерович Е.М. В концертмейстерском классе: Размышления педагога. М.: Музыка, 1996.